POMŮCKA SENIOR

Pro seniory

NÚKIB

SENIOR proti internetovým padouchům?

Každý třetí český senior alespoň občas navštíví internet. A není divu! Je to skvělé místo. Pomáhá zůstat v kontaktu s rodinou a přáteli. Zvyšuje informovanost. Může usnadnit nakupování. Je to neomezený zdroj inspirace, zábavy a vzdělávání. Na internetu se však zabydleli také internetoví padouši. Při svých pokusech často spoléhají na nebezpečné e-mailové zprávy, které rozesílají. A používají mnoho triků. Proto jsme připravili pomůcku SENIOR, se kterou jejich snahu můžete zmařit.

Proč vám mám důvěřovat? 📌

Pomůcku SENIOR vytvořil Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost (NÚKIB), který je ústředním správním orgánem pro kybernetickou bezpečnost České republiky. Dle zákona zajišťuje také prevenci, vzdělávání a metodickou podporu v oblasti kybernetické bezpečnosti. NÚKIB se dále řídí Národní strategií kybernetické bezpečnosti České republiky na období let 2021 až 2025. V té je uvedeno, že senioři patří mezi jednu z významných skupin české populace, kterou je vhodné vzdělávat, aby se při používání digitálních technologií a internetu cítila bezpečně. Oficiální tiskovou zprávu o zveřejnění pomůcky SENIOR si můžete přečíst na webu NÚKIB. Česká televize věnovala pomůcce zprávu a reportáž. Ve vývoji nás podpořilo mnoho partnerských organizací, mezi které patří i Policie České republiky.

Představujeme pomůcku SENIOR

Pomůcka SENIOR vám usnadní rozpoznávání nebezpečných zpráv a triků internetových padouchů. Je pojmenována akronymem, který vychází ze slov: „soubory“, „emoce“, „nátlak“, „instrukce“, „odkazy“ a „reputace“. Internetoví padouši tyto prvky totiž rádi zneužívají. Počáteční písmena jednotlivých prvků také společně vytváří slovo SENIOR, takže i samotný název slouží jako paměťová pomůcka. Princip pomůcky je založený na šesti snadných otázkách, které budou vaším kompasem do bezpečí. Nepodceňujte vlastní důležitost. Věřte, že i vy se můžete stát cílem internetových padouchů.

V případě dotazů nás kontaktujte na vzdelavani@nukib.gov.cz.

Proč i já zajímám internetové padouchy? 📌

Pro internetové padouchy má hodnotu každý, koho se jim podaří nachytat. Mohou nám odcizit e-mailovou schránku a posílat našim blízkým nebezpečné zprávy. Mohou náš počítač nebo mobilní telefon zneužívat pro své účely, aniž bychom o tom věděli. Mohou se zaměřit na naše internetové bankovnictví a ukrást naše peníze. Nebo s námi mohou šikovně manipulovat a vydírat nás, abychom jim peníze sami poslali. I pouhým přeposláním e-mailu nebo SMS zprávy, třeba v dobré víře, můžeme padouchům nevědomě pomáhat. Nepodceňujte proto svoji důležitost.

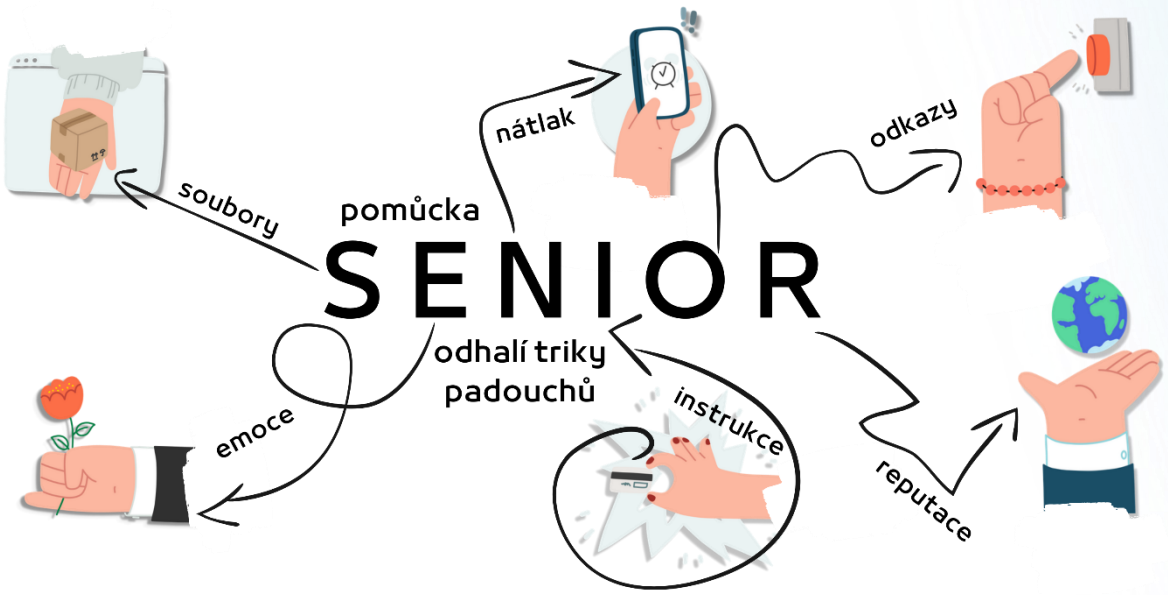

„S“ jako „soubory“

Je ke zprávě přiložený soubor, který máte stáhnout a otevřít?

Pokud vám přišla zpráva, ke které je přiložený soubor, zpozorněte. Neznamená to, že každý soubor je škodlivý, ale padouši posílají soubory, které škodlivé být mohou. Dávejte si pozor minimálně na soubory, které mají příponu (.exe), (.vbs) nebo (.docm) a (.xlsm). Soubory s těmito příponami je lepší vůbec nestahovat a neotevírat. Pokud přesně a dobře nevíte, co děláte a proč to děláte, raději se jim vyhněte. Padouši nás samozřejmě motivují, abychom soubory stáhli a otevřeli. Tvrdí například, že uvnitř souboru najdeme mimořádné

vyúčtování za dodávky plynu. Škodlivý soubor nám může přijít schovaný i v takzvaném archivu, který mívá nejčastěji příponu (.zip) nebo (.rar). Škodlivé soubory uložené v archivu se dokážou schovat i před antivirovými programy.

Ilustrační příklady 📌

Příklady, které uvádíme, jsou ukázkové. Důležité je zapamatovat si jejich princip:

- *„Vzhledem k nepříznivé situaci na trhu s energiemi jsme nuceni upravit ceník pro koncové spotřebitele. Nový ceník posíláme v příloze e-mailu. Otevřete soubor **cenik.exe** a postupujte podle pokynů.“*
- *„Posíláme zvýhodněnou nabídku na léčiva. Nabídku najdete v souboru **nabidka.xlsm**, v případě zájmu nás kontaktujte.“*
- *„Váš oblíbený supermarket slaví 25. výročí! Věrným zákazníkům nabízíme kupón v hodnotě 5000 Kč. Kupon najdete v souboru **kupon.docm**. Soubor stačí otevřít, vytisknout a předložit při platbě.“*

„E“ jako „emoce“

Vzbuzuje zpráva emoce jako strach, překvapení nebo zvědavost?

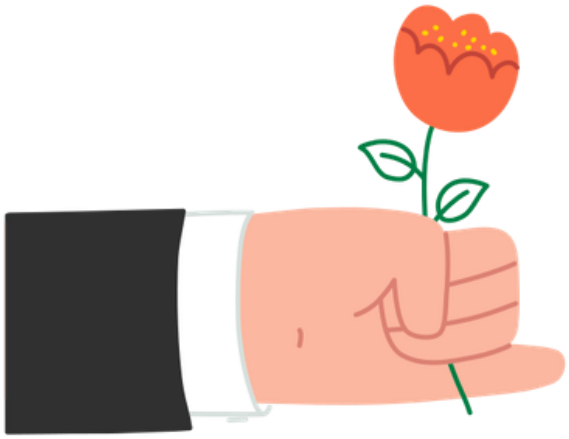

Pokud vám přišla zpráva, která vás vyděsila, rozčílila, nebo vyvolala vaši zvědavost, zpozorněte. Může to být jen maskování. Když jsme plní emocí, zmatkujeme, jednáme zbrkle a děláme chyby. Na to padouši spoléhají. Proto posílají zprávy, které nás dokážou namíchnout. Vyhrožují, že pokud nebudeme postupovat podle pokynů, zničí náš počítač, odcizí naše soubory, účty u internetových služeb nebo dokonce peníze. Mohou ale cílit i na pozitivní emoce, vyvolání soucitu nebo zvědavosti. Vždy je lepší jednat s chladnou hlavou.

Ilustrační příklady 📌

Příklady, které uvádíme, jsou ukázkové. Důležité je zapamatovat si jejich princip:

- *„Chystá se snižování důchodů!! Vláda si neváží seniorů!! Přidejte se k petici za spravedlivé důchody. Klikněte zde a podepište se. Pro ověření vaší identity musíte zadat heslo do e-mailu.“*
- *„Agresivní školáci týrali nevinné zvíře. Získali jsme videozáznam jako důkaz. Klikněte sem a video si stáhněte. Nesmí jim to projít. Posílejte dále. Jen pro silné povahy!“*
- *„Dokázali jsme se zmocnit vašeho počítače a pořídili jsme videozáznam, jak navštěvujete erotické stránky. Máme vaše intimní materiály. Pokud nezaplatíte výkupné, zablokujeme váš počítač a pošleme videozáznam vašim kontaktům.“*

„N“ jako „nátlak“

Snaží se vás zpráva dostat pod tlak a do časové tísně?

Pokud vám přišla zpráva, která vzbuzuje pocit časové tísně a vyzývá k okamžité akci (odpovědi, přihlášení nebo třeba provedení platby), zpozorněte. Časová tíseň je jedním z hlavních triků internetových padouchů. Vyhrožují nám, že pokud obratem nebudeme postupovat podle jejich návodu, dostaneme se do nebezpečí a poneseme následky. Mohou například vyzývat k okamžité platbě nezaplacené faktury s výhružkou, že v případě nezaplacení nám hrozí obrovské penále. Časová tíseň může být vázána také na získání nějaké zdánlivé výhody. Mohou například tvrdit, že jsme vyhráli v soutěži hodnotnou cenu a pokud nebudeme reagovat rychle, přijdeme o výhru. Nenechte si vnutit, že na něco musíte reagovat obratem. Ráno moudřejší večera.

Ilustrační příklady 📌

Příklady, které uvádíme, jsou ukázkové. Důležité je zapamatovat si jejich princip:

- *„Neprodleně přepošlete toto varování i svým známým včetně příloh!!!“*
- *„Je nutné IHNED vyplnit přiložený formulář a poslat nám ho zpátky.“*
- *„V případě, že se nestanete členem klubu !!!do 20 minut!!!, o výhru ihned přicházíte.“*
- *„Pokud nebudete reagovat do jedné hodiny od přečtení, váš účet zablokujeme.“*

„I“ jako „instrukce“

Poskytuje zpráva konkrétní instrukce a návody, které máte vykonat?

Pokud vám přišla návodná zpráva s instrukcemi, zpozorněte. Padouši posílají všelijaké návody, kde radí, co a jak máme udělat na svém počítači nebo telefonu. Samozřejmě nám sdělí i důvody, proč je pro nás výhodné, abychom vše udělali. Padouši prahnou po našich heslech nebo ověřovacích SMS kódech, které nám posílá například banka pro přístup do internetového bankovnictví. Snaží se z nás tyto údaje vylákat. Pokud se jim to podaří, dokážou získat přístup k našim účtům. Abychom s padouchy lépe spolupracovali, tvrdí například, že jsou z počítačové firmy a chtějí nám pomoci zlepšit zabezpečení počítače či telefonu.

Ilustrační příklady 📌

Příklady, které uvádíme, jsou ukázkové. Důležité je zapamatovat si jejich princip:

- *„Evidujeme podezřelé převody peněz z vašeho účtu do zahraničí! Pro řešení bezodkladně kontaktujte naši odbornou podporu na telefonním čísle +322 8XX 8X8.“*
- *„Máte zájem o zvýšení bezpečnosti svého počítače? Odpovězte na tento e-mail a brzy vás bude kontaktovat náš specialista, který bude potřebovat vaši spolupráci. Připravte si své heslo a také telefon, na který vám chodí ověřovací SMS kódy.“*
- *„Důrazně doporučujeme, abyste si sílu svého hesla otestovali v našem novém nástroji.“*
- *„Váš počítač právě ovládli hackeři. Získali jsme všechna vaše data. Pokud podle návodu nepřevedete $1800 (US$) do naší bitcoinové peněženky, počítač nevratně zablokujeme.“*

„O“ jako „odkazy“

Je ve zprávě odkaz, kterému máte věnovat pozornost?

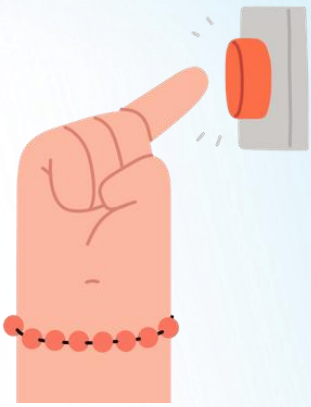

Pokud vám přišla zpráva s odkazem, který máte otevřít, zpozorněte. Internetoví padouši si s odkazy hrají. Mohou nás pomocí nich nasměrovat třeba na podstrčenou stránku. Dokážou připravit stránku, která se věrně podobá té, kterou známe. Může to být třeba stránka přepravce balíků, přihlášení do e-mailu nebo na sociální sítě a cokoliv dalšího. Padouši nás budou motivovat, abychom vykonali něco, co se jim hodí. Mohou nás polekat třeba tím, že mají v přepravě balíček, který nám někdo poslal. A aby nám balíček vydali, je nutné, abychom pomocí přiloženého odkazu zaplatili poplatek nebo se přihlásili pomocí svého běžného hesla a doručení potvrdili. Leckdy tvrdí, že se jedná o nový postup nebo novou službu. Odkazy, které jsou takto návodné, raději neotevírejte.

Ilustrační příklady 📌

Příklady, které uvádíme, jsou ukázkové. Důležité je zapamatovat si jejich princip:

- *„Dobrý den, váš balík s dobírkou 0 Kč je připraven k výdeji u ČESKÁPOŠTA.net. Podrobnosti k balíku najdete zde.“*
- *„Pro změnu svých přihlašovacích údajů využijte výhradně tento bezpečný odkaz.“*
- *„Připravili jsme nové a lepší zabezpečení. Zabezpečení aktivujete kliknutím zde a následným přihlášením.“*
- *„Kapacita vaší e-mailové schránky byla překročena. Od této chvíle vám nebudou chodit všechny zprávy. Pro navýšení kapacity využijte tento odkaz a přihlaste se pomocí svých přístupových údajů.“*
- *„Evidujeme přístup k vašemu účtu z Bulharska. Pokud to nejste vy, přihlaste se ke svému účtu pomocí tohoto odkazu. Následně si změňte své heslo.“*

„R“ jako „reputace“

Posílá zprávu autoritativní instituce nebo osoba?

Pokud vám přišla zpráva, která působí autoritativně, zpozorněte. Internetoví padouši často zneužívají autority a reputace exekutorů, policie, bank, dopravních podniků nebo třeba energetických společností, zkrátka těch, kteří mají silné postavení. S jejich názvy si pomocí přesmyček mohou hrát i v adresách e-mailů. Pokud je člověk ve stresu, snadno přehlédne přesmyčky jako poilcie místo policie, rnicrosoft místo microsoft atp. Aby padouši zvýšili důvěryhodnost své zprávy, mohou do ní vložit i logo organizace, ze které údajně píšou. I to jim pomáhá s námi manipulovat. Logo si ale může kdokoliv stáhnout z internetu, stejně jako informaci o tom, jak se jmenuje člověk, který v dané organizaci pracuje. Proto se nenechte vylekat. Ani kdyby vám tvrdili, že jsou ředitelé zeměkoule. Je přirozené, že s autoritami chceme být zadobře a mít vše v pořádku. Ale pokud obdržíte nečekanou výzvu k zaplacení starého nedoplatku nebo pokuty, nejednejte zbrkle. Raději si vše ověřte u instituce, která vás oslovuje. Můžete i telefonicky. Nikdy ale nepoužívejte kontakty uvedené v samotné zprávě. Ty vedou k padouchům, kteří vám potvrdí, že je všechno pravda.

Ilustrační příklady 📌

Příklady, které uvádíme, jsou ukázkové. Důležité je zapamatovat si jejich princip:

- *„Dle novely zákona č. 348/2005 Sb. (Zákon o rozhlasových a televizních poplatcích), posíláme příkaz k zaplacení mimořádného volebního poplatku. Pro více informací otevřete archiv volebnipoplatek.zip. Heslo pro archivu je: poplatek. Následně otevřete přiložený soubor, který vyměří váš poplatek.“*
- *„Důležité sdělení: Policie ČR upozorňuje seniory na šíření nebezpečného počítačového viru. Při stažení obsahu zprávy dojde ke smazání dat ve vašem počítači. Svou ochranu zvýšíte instalací antiviru předního českého výrobce. Díky projektu Evropské unie posíláme tento antivir zcela bezplatně. Instalaci antiviru spustíte stažením souboru avasst.exe.“*
- *„MPSV vás tímto informuje, že máte nárok na příspěvek na bydlení. Žádost lze vyřídit i vzdáleně přes počítač. Pokračujte pomocí tohoto odkazu do našeho portálu. Přihlašovací údaje jsou stejné jako do vašeho e-mailu.“*

Bezpečnost máte ve svých rukou.

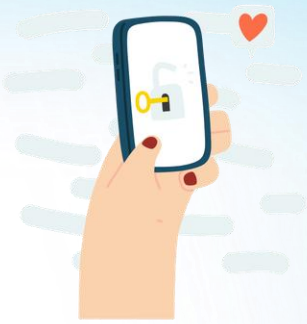

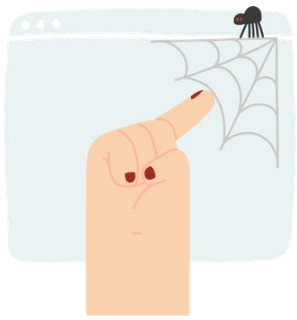

Podívejte se na příklady zachycené v internetové síti.

Stránka hoax.cz sbírá a vystavuje podvodné zprávy, které po internetu kolují. Samozřejmě není možné zachytit všechny. Ale snaží se upozorňovat alespoň na ty nejvíce rozšířené. Doporučujeme se podívat, jak takové zprávy vypadají, abyste je dokázali lépe rozpoznat ve své e-mailové schránce.

Kliknutím vstoupíte na web hoax.cz

Než půjdete, máme pro vás ještě něco na cestu.

Prošli jste si celý obsah. Abychom vám ulehčili práci s podezřelými e-maily, připravili jsme také tahák do kapsy. Shrnuje vše důležité. Tahák si můžete stáhnout, a pokud máte možnost, tak vytisknout a mít ho stále na očích, třeba nalepený na lednici.

Přepošlete pomůcku SENIOR svým přátelům.

Oblíbenou praktikou internetových padouchů bývá, že donutí lidi přeposílat škodlivé zprávy, v dobré víře, svým přátelům. Pojďme proti nim použít jejich vlastní zbraň. Přepošlete pomůcku SENIOR někomu blízkému. Vy už triky padouchů znáte. Přispějte k tomu, že nenachytají ani vaše přátele a pomozte jim zůstat na internetu v bezpečí.

Informace o projektu:

Autorem projektu je Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost. Projekt vznikl v rámci Festivalu bezpečného internetu 2022, jehož hlavním mediálním partnerem je Český rozhlas.

Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost
Festival Bezpečného Internetu
Český rozhlas

Mezi hlavní partnery projektu patří:

S|e|n|S|e|n Senzační Senioři
Policie České republiky
CZ.NIC

Dalšími partnery projektu jsou:

ŽIVOT 90
Transitions
Nadace Vodafone Česká republika
Městská knihovna v Praze
MUNI CSIRT-MU
AMOS vision

Reportáž o projektu připravila:

Česká televize

Ilustrace jsou z dílny Blush.Design:

Licence, autorství, kontakt

Obsahovým garantem těchto webových stránek je
Oddělení vzdělávání NÚKIB.

V případě dotazů nás kontaktujte na vzdelavani@nukib.gov.cz.

Odhalte škodlivé e-maily včas

Je ke zprávě přiložený soubor, který mám stáhnout a otevřít?

Náhodný příklad: Posíláme zvýhodněnou nabídku na léčiva. Nabídku najdete v souboru nabidka.xlsm, v případě zájmu nás kontaktujte.

Vzbuzuje ve mně zpráva emoce jako strach, překvapení nebo zvědavost?

Náhodný příklad: Chystá se snižování důchodů!! Vláda si neváží seniorů!! Přidejte se k petici za spravedlivé důchody. Klikněte zde a podepište se. Pro ověření vaší identity musíte zadat heslo do e-mailu.

Snaží se mě zpráva dostat pod tlak a do časové tísně?

Náhodný příklad: V případě, že se nestanete členem klubu !!!do 20 minut!!!, o výhru ihned a bez náhrady přicházíte.

Poskytuje zpráva konkrétní instrukce a návody, které mám vykonat?

Náhodný příklad: Váš počítač ovládli hackeři. Získali jsme všechna vaše data. Pokud podle návodu nepřevedete $1800 (US$) do bitcoinové peněženky, počítač zablokujeme.

Je ve zprávě důležitý odkaz, kterému mám věnovat pozornost?

Náhodný příklad: Dobrý den, váš balík s dobírkou 0 Kč je připraven k výdeji u ČESKÁPOŠTA.net. Podrobnosti k balíku najdete zde.

Posílá mi zprávu autoritativní instituce nebo osoba?

Náhodný příklad: Dle novely zákona č. 348/2005 Sb. (Zákon o rozhlasových a televizních poplatcích), posíláme příkaz k zaplacení mimořádného volebního poplatku. Otevřete archiv volebnipoplatek.zip. Heslo pro otevření archivu je: poplatek. Poté otevřete přiložený soubor, který vyměří váš poplatek.

Pokud rozpoznáte uvedené triky, zachovejte klid a postupujte opatrně.

Pro více informací navštivte:
osveta.nukib.cz/senior